

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА І ПЕРЕРОБКИ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИНИЦТВА

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF INVESTMENT SUPPORT FOR PRODUCTION AND PROCESSING OF ECOLOGICALLY SAFE LIVESTOCK PRODUCTS

УДК 330.322:338.439.4:631.147:636

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct60-7>

Зоря О.П.

доктор економічних наук, доцент
Полтавський державний аграрний
університет

Зоря С.П.

кандидат економічних наук, доцент
Полтавський державний аграрний
університет

Мауер Д.Р.

фахівець науково-дослідного сектору
Полтавський державний аграрний
університет

Zoria Oleksii

Poltava State Agrarian University

Zoria Svitlana

Poltava State Agrarian University

Mauer Diana

Poltava State Agrarian University

У статті здійснено розроблення концептуальних засад інвестиційного забезпечення виробництва й переробки екологічно безпечної продукції тваринництва. Визначено, що виробництво екологічно безпечної продукції стає невід'ємною частиною соціально-економічної системи держави, а питання розвитку цієї галузі входить у глобальну проблему. Встановлено, що популяризація і розвиток органічного виробництва продукції тваринництва потребують залучення значних інвестиційних ресурсів, а одним із головних інвесторів екологічного сільського господарства має виступати держава, яка повинна бути зацікавлена у здоровій нації, економічному зростанні та соціальному добробуті країни. Визначено, що вітчизняні виробники органічної сільськогосподарської продукції, які забезпечені підтримкою інвесторів, мають можливість створити унікальні національні продукти харчування, дати поштовх для відродження села, розвитку агротуризму та агрокультури серед молодого населення.

Ключові слова: концепція, інвестування, розвиток, екологізація, тваринництво, органічне виробництво, інновації, аграрна сфера.

В статті здійснено розроблення концептуальних основ інвестиційного

забезпечення виробництва і переробки екологічно безпечної продукції тваринництва. Определено, что производство экологически безопасной продукции становится неотъемлемой частью социально-экономической системы государства, а вопрос развития этой отрасли входит в глобальную проблему. Установлено, что популяризация и развитие органического производства продукции животноводства требуют привлечения значительных инвестиционных ресурсов, а одним из главных инвесторов экологического сельского хозяйства должно выступать государство, которое должно быть заинтересовано в здоровой нации, экономическом росте и социальном благосостоянии страны. Определено, что отечественные производители органической сельскохозяйственной продукции, обеспеченные поддержкой инвесторов, имеют возможность создать уникальные национальные продукты питания, дать толчок для возрождения села, развития агротуризма и агрокультуры среди молодого населения.

Ключевые слова: концепция, инвестирование, развитие, экологизация, животноводство, органическое производство, инновации, аграрная сфера.

The article develops the conceptual foundations of investment support for the production and processing of environmentally friendly livestock products. It is determined that the production of environmentally friendly products is becoming an integral part of the socio-economic system of the state, and the development of this industry is a global problem. It is established in the work that the production of the main types of livestock products does not cover the norms of the necessary consumption of food of animal origin. This indicates a low level of development of the industry, its unrealized potential, significant technical backwardness, low level of investment. The development of the livestock industry is a very promising direction in investment activities. With the growth of incomes and purchasing power of the population, the demand for the industry's products will grow in the direction of rational consumption norms. It is established that the promotion and development of organic livestock production requires significant investment resources, and one of the main investors in organic agriculture should be the state, which should be most interested in a healthy nation, economic growth and social welfare. The livestock industry needs significant financial infusions. The intensification of investment and innovation activities should take place in parallel with the transition of large enterprises, farms and other economic entities to environmental technologies for animal husbandry and production. Investments in eco-innovation are a relatively new and promising direction of economic development, including the agricultural sector as an important component. Innovations aimed at creating an organic product help to increase the efficiency of production and management, reduce the impact on the environment. It is determined that domestic producers of organic agricultural products, which are provided with the support of investors, have the opportunity to create unique national food products, give impetus to the revival of the village, the development of agritourism and agriculture among the young population.

Key words: concept, investment, development, greening, animal husbandry, organic production, innovation, agriculture.

Постановка проблеми. Питання розвитку аграрного виробництва та сільських територій набуває великого значення, адже сільське господарство має найбільшу питому вагу у забезпеченні економічного зростання та соціального добробуту держави. Проте в сучасних умовах кризової екологічної та епідеміологічної ситуації у світі слід приділити увагу тенденції зростання попиту на екологічно безпечну продукцію, отже, безпосереднім активним учасникам її виробництва та нагальним екологічним проблемам, які виникають у процесі здійснення господарської діяльності. Активізація аграрного виробництва

має сприяти раціональному природокористуванню і здійсненню інвестиційно-інноваційної діяльності, а саме розробленню та впровадженню екоінноваційних технологій та створенню органічної продукції як у галузях рослинництва і тваринництва, так і в галузях їх переробки та утилізації відходів. Виробництво екологічно безпечної продукції стає невід'ємною частиною соціально-економічної системи держави, а питання розвитку цієї галузі входить у глобальну проблему як стійкого забезпечення продовольчої безпеки населення, так і проблеми виживання людини, збереження її генофонду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематиці розвитку екологічно безпечного аграрного виробництва в Україні та ефективності здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності в галузі присвячені наукові дослідження значної кількості вітчизняних учених, таких як В.І. Аранчій [1], М.О. Багорка [4], Х.В. Кравченко [7], М.В. Ляшенко [5], Ю.М. Сагачко [6], Л.М. Сакун [7], А.О. Тараненко [8], Т.О. Чайка [8], К.В. Черненко [8], І.О. Яснолоб [8]. Проте концептуальні питання забезпечення продовольчої, економічної та екологічної безпеки держави та розвитку процесів інвестування органічного виробництва продукції галузі тваринництва, попри значну кількість наукових досліджень, залишаються актуальними й потребують подальшого вивчення.

Постановка завдання. Мета статті полягає у розробленні концепції та визначенні ролі інвестиційно-інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки України для спрямування ресурсів на виробництво екологічно безпечної продукції та переробки комплексних відходів для поліпшення екологічного стану сільських територій, забезпечення населення безпечним продовольством, забезпечення відповідності чинної економічної моделі розвитку держави новим викликам.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед основних галузей, які здійснюють негативний вплив на стан навколишнього середовища, виділяють також сільське господарство, яке характеризується високим ступенем індустріалізації та розвитком інноваційних технологій, застосуванням отрутохімікатів, нераціональним природокористуванням та значним обсягом відходів тваринницьких комплексів. Наведені фактори не просто погіршують екологічний стан, але й слугують причиною неякісного харчування і, як наслідок, підвищення канцерогенного ризику як у людей, так і в тварин.

Реакція людей на екологічний стан змінюється залежно від їх приналежності до певної соціальної верстви. Різні соціальні групи, нації, класи по-різному реагують на одні й ті ж самі екологічні умови і по-різному змінюють зразки поведінки. Проте останнім часом усе більшого поширення набуває виробництво продуктів харчування із застосуванням ручної праці, що забезпечує більшу екологічність і безпеку вироблених продуктів харчування. Подібне виробництво найбільш перспективно реалізовувати в рамках малих форм господарювання, найчастіше сімейних ферм. Проте слід зауважити, що розвиток такого напрямку економіки хоч і набуває популяризації у світі, проте в Україні поки не має великих масштабів, що пов'язано перш за все з низьким рівнем капіталовкладень, недостатністю матеріально-технічної бази або її застарілістю, браком кваліфікованих трудових ресурсів та бар'єрами щодо виходу на вітчизняний

та міжнародні ринки. Окрім того, більшість населення України характеризується низькою купівельною спроможністю, отже, екоферми чи домашні господарства, яким вдалося знайти прибуткові канали збуту своєї продукції, найчастіше виготовляють її на експорт. Активними учасниками процесу виробництва екологічно безпечних продуктів є представники малого аграрного бізнесу (фермерські господарства, сільськогосподарські кооперативи, індивідуальні підприємці). Перевагами цих організаційних форм є можливість ведення мультифункціонального сільського господарства; спеціалізація залежно від соціально-економічних і природно-географічних умов господарювання; високий ступінь адаптації до зміни зовнішнього ринкового середовища.

Проте популяризація і розвиток органічного виробництва потребує залучення значних інвестиційних ресурсів. Окрім того, на нашу думку, одним із головних інвесторів екологічного сільського господарства має виступати держава, яка повинна бути найбільше зацікавлена у здоровій нації, економічному зростанні та соціальному добробуті країни. Водночас підтримка державою процесу екологізації виробництва має проявлятися у вжитті таких заходів:

- сприяння створенню ринків збуту для екологічно безпечної продукції;
- встановлення вигідної ціни на екологічно безпечну продукцію як для виробників, так і для споживачів;
- посилення заходів державного контролю за якістю продуктів харчування на продовольчому ринку.

Стимулювання розвитку фермерських та підсобних господарств населення дасть змогу вирішити проблему дефіциту безпечної екологічної продукції харчування на ринках збуту; стимулювати роботу великих постачальників на ринок продовольства за рахунок створення конкурента в особі малих господарств; підвищити рівень та стан здоров'я населення, шляхом зростання якості продуктів харчування.

Активізація інвестиційної діяльності в аграрному секторі має сприяти змінам в екологічних принципах ведення бізнесу й розумінню товаровиробників, що така продукція дійсно користується підвищеним попитом, а процес впровадження екологічних технологій на виробництві не настільки складний і витратний, до того ж приводить, зрештою, до більш безпечного виробництва, фінансової економії та полегшення взаємодії з контролюючими органами.

Екоінвестиції в галузь тваринництва дають змогу здійснювати господарську діяльність за принципом замкнутого циклу виробництва та створювати органічну продукцію без використання хімічно-синтезованих добрив та добавок

для прискорення росту тварин. Наявні екологічні ферми в Україні мають принциповий підхід до роботи, а господарська діяльність націлена перш за все не на отримання максимального прибутку, а на виробництво продовольства для забезпечення населення безпечними продуктами харчування, які не шкодять здоров'ю.

Діяльність екологічних ферм передбачає таке:

- утримання худоби у чистих приміщеннях;
- годівля тварин зерном і травою, які вирощуються на власній території без застосування хімікатів, стимуляторів росту та генних технологій;
- вільний вигул та випас тварин у літній сезон;
- використання тваринницьких відходів для удобрення ґрунту;
- виробництво екологічно безпечної і високоякісної харчової продукції, досягнення її найбільшого виходу за мінімальних витрат.

Сучасна галузь тваринництва в Україні представлена вирощуванням сільськогосподарських тварин, реалізацією їх на забій, виробництвом м'яса, молока, вовни, меду та яєць.

Протягом 2017–2019 рр. спостерігається переважно негативна динаміка зниження живої маси сільськогосподарських тварин (табл. 1). Проте загальна жива маса вирощених тварин зросла на 239,4 тис. т. (на 7,5%), зокрема за рахунок зростання вирощування живої маси свійської птиці на 17,2%. Найбільшу питому вагу у видах сільськогосподарських тварин має вирощування свійської птиці, що у 2019 р. склало 54%, частка свиней становить 28,1%, великої рогатої худоби – 16,1%, а найменшу частку має вирощування коней (0,4%), вівець та кіз (0,8%), кролів (0,7%).

Для забезпечення продовольчої безпеки держави розраховуються норми й фактичні показники виробництва та споживання основних продуктів харчування на душу населення, серед яких значна частка належить продукції тваринництва (табл. 2).

Виробництво основних видів продукції тваринництва не покриває норми необхідного споживання продуктів харчування тваринного походження (табл. 3, 4). Це свідчить про низький рівень розвитку галузі, її нереалізований потенціал, значну

Таблиця 1

Вирощування сільськогосподарських тварин на господарствах усіх категорій (у живій масі, тис. т)

Категорія	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Сільськогосподарські тварини	3 206,1	3 368,2	3 445,5
зокрема, велика рогата худоба	568,6	564,7	556,4
Свині	985,5	965,6	966,9
вівці та кози	27,4	29,1	26,3
птиця свійська всіх видів	1 586,2	1 770,2	1 859,3
Кролі	24,4	24,3	23,2
Коні	14,0	14,3	13,4

Джерело: складено на основі джерел [3; 4]

Таблиця 2

Споживання основних продуктів харчування тваринного походження (на одну особу за рік, кг)

Продукція	Раціональна норма споживання (за розрахунками МОЗ)	2017 р.	2018 р.	2019 р.
М'ясо та м'ясопродукти (у перерахунку на м'ясо, включаючи сало і субпродукти в натурі)	80	52	53	54
Молоко та молочні продукти (у перерахунку на молоко)	380	200	198	201
Яйця, шт.	290	273	275	282

Джерело: складено на основі джерел [3; 4]

Таблиця 3

Виробництво основних видів продукції тваринництва господарствами усіх категорій України

Продукція	2017 р.	2018 р.	2019 р.
М'ясо (у забійній масі, тис. т)	2 318,2	2 354,9	2 492,4
зокрема, за видами: яловичина та телятина	363,5	358,9	369,5
свинина	735,9	702,6	708,3
баранина та козлятина	13,5	14,3	13,9
м'ясо птиці свійської	1 184,7	1 258,9	1 381,4
кролятина	12,2	12,2	11,6
конина	8,4	8,0	7,7
Молоко всіх видів (тис. т)	10 280,5	10 064,0	9 663,2
Яйця всіх видів (млн. шт.)	15 505,8	16 132,0	16 677,5

Джерело: складено на основі джерел [3; 4]

технічну відсталість, низький рівень капіталовкладень. Незважаючи на це, розвиток галузі тваринництва є досить перспективним напрямом в інвестиційній діяльності, адже зі зростанням доходів і купівельної спроможності населення попит на продукцію галузі зростатиме у напрямі раціональних норм споживання.

Таблиця 4
Виробництво основних видів продукції тваринництва на одну особу в Україні

Продукція	2017 р.	2018 р.	2019 р.
М'ясо (у забійній масі, кг)	54,6	55,7	59,3
Молоко (кг)	242,0	238,1	229,9
Яйця, шт.	365	382	397

Джерело: складено на основі джерел [3; 4]

На ринку прослідковується тенденція зацікавленості населення в екологічно безпечній продукції, тому зростання купівельної спроможності та достатня обізнаність у сфері органічного виробництва сприятимуть прискоренню темпів розвитку галузі, підвищенню попиту й виходу суб'єктів аграрного виробництва, які застосовують екологічні методи господарювання, на новий рівень, що забезпечить сталий розвиток економіки держави.

Отже, галузь тваринництва потребує значних обсягів фінансових вливань, проте, на нашу думку, активізація інвестиційно-інноваційної діяльності має відбуватись паралельно з переходом великих підприємств, агрохолдингів, ферм та інших суб'єктів господарювання на екологічні технології вирощування тварин та виробництво продукції.

Особливостями інвестування в галузь тваринництва є такі.

1) Високі ризики, оскільки результат сільськогосподарського виробництва загалом та тваринницьких комплексів зокрема залежить від

сукупності багатьох факторів, а виробник чи інвестор не може впливати на певні обставини для створення більш сприятливих умов господарювання (погода, врожай кормових культур, можливості ураження тварин хворобами).

2) Певна технічна відсталість харчової промисловості у галузі тваринництва, що є першопричиною низької продуктивності праці та потребує розгортання інвестиційно-інноваційних процесів щодо створення нових технологій та інноваційних екопродуктів.

3) Тривалий термін інвестування у галузь тваринництва через значні періоди окупності таких проєктів. Тваринництво належить до тих видів діяльності, віддача від яких стає відчутною лише через кілька років після початку інвестиційного проєкту, проте якщо господарюючий суб'єкт створюється не з нуля, то терміни окупності інвестицій і отримання перших прибутків займають менше часу, адже кошти вкладаються в модернізацію уже наявних потужностей. Інвестиційні кошти можна спрямовувати в розвиток тих екоферм які вже здійснюють свою діяльність, але потребують підтримки для популяризації своєї продукції, її збуту та розширення масштабів виробництва, збільшення поголів'я худоби, її годівлі та утримання.

Інвестиції у виробництво, переробку та збут продукції (рис. 1) тваринницького походження дають можливість отримати перші прибутки значно швидше, наприклад, під час поєднання безпосередньо вирощування тварин із крафтовим органічним виробництвом м'ясних виробів (ковбаси, сосиски, м'ясні снеки тощо), молочної продукції, сироварінням та їх збутом.

Інвестиції в розвиток екологічного аграрного виробництва, безперечно, мають свої переваги й недоліки (табл. 5), які для кожного інвестора мають особливе значення й вирішальну силу.

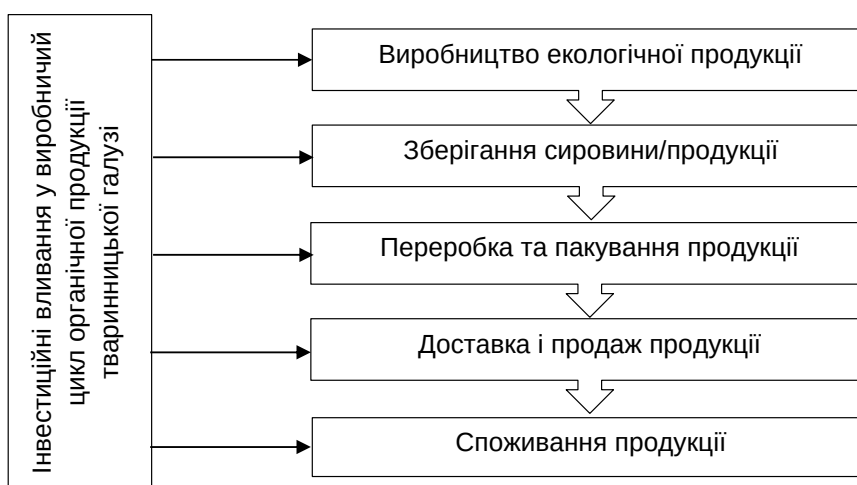

Рис. 1. Види спрямування інвестицій у процес виробництва й розподілу органічної продукції у галузі тваринництва

Джерело: складено авторами

Основні переваги й недоліки інвестування у виробництво і переробку екологічно безпечної продукції тваринництва

Переваги	Недоліки
Стабільний попит на продукцію	Високі ризики
Слабкий вплив сезонних чинників	Великий термін окупності
Висока вартість на органічну продукцію, яка відповідає якості, отже, має конкурентні переваги на ринку	Незадовільний технічний стан галузі
Можливість отримання державних субсидій	

Джерело: складено авторами

Протягом останніх років галузь тваринництва характеризується низькою інвестиційною привабливістю, що змушує більшість потенційних інвесторів відмовлятися від реалізації таких проєктів. Проте інвестиційні процеси у тваринництві пов'язані не тільки з труднощами. Цей напрям, на нашу думку, є дуже перспективним, оскільки має такі характеристики:

– висока й стабільна вартість продукції, яка завжди користується попитом, а ціни на неї досить часто зростають із випередженням темпів інфляції; отже, інвестиційні вкладення в цей сектор виявляються надійно захищеними від багатьох негативних наслідків, викликаних нестабільністю економіки та політичних ситуацій у державі;

– відсутність сезонних коливань у ціноутворенні, тобто порівняно з рослинництвом галузь тваринництва не характеризується високою залежністю від сезонності попиту, можливостей виробництва та коливань цін;

– сталість попиту; забезпеченість населення продуктами харчування за будь-яких умов залишається актуальним питанням, а попит на продовольство зростає паралельно зі зростання населення; у сучасних умовах, коли гостро стоїть проблема екологізації усіх сфер виробництва, характерно, що попит на органічну продукцію лише зростатиме, що забезпечить виробникам максимальні прибутки та стане основним важелем розвитку економіки.

Висновки з проведеного дослідження. Інвестиції в екоінновації – це відносно новий і перспективний напрям розвитку економіки, у тому числі аграрної сфери як важливої її складової частини. Інновації, спрямовані на створення органічного продукту, сприяють підвищенню ефективності виробництва та ведення господарства, зниженню впливу на навколишнє середовище, виробництву модернізованих товарів, технологічних процесів і систем з мінімальним використанням природних та фінансових ресурсів для утримання й годівлі тварин, а також мінімальним рівнем відходів, що не підлягають утилізації. З огляду на те, що розвиток екологізації сільського господарства й економіки загалом має велике соціальне значення, вважаємо, що державна підтримка цього напрямку

спроможна забезпечити додатковий ефект, а саме створення робочих місць; підвищення рівня економічного доброту населення як сільських територій, так і міст; раціональне використання наявних природних ресурсів. Все це дає змогу інвесторам розраховувати на державну підтримку та домогтися більш високої ефективності своїх вкладень за рахунок виділення пільгових кредитів та створення умов, що стимулюють активний розвиток екологічного сільського господарства. Вітчизняні виробники органічної сільськогосподарської продукції, які забезпечені підтримкою інвесторів, мають можливість створити унікальні національні продукти харчування, дати поштовх для відродження села, розвитку агротуризму та агрокультури серед молодого населення, яке сьогодні, вибираючи професію, не завжди вбачає перспективи в аграрному виробництві.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аранчій В.І., Зоря О.П., Голбан Т.Т. Стратегічні напрями інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва на галузевому та господарському рівнях. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 45. С. 33–38.
2. Багорка М.О. Екологізація аграрних підприємств – основний складник концепції сталого розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 26-1. С. 99–103.
3. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України : статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2019. 12 с.
4. Тваринництво України : статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2020. С. 14–21.
5. Зоря О.П. Розробка стратегії розвитку галузі тваринництва в сільськогосподарських підприємствах. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2011. Вип. 2. Т. 1. С. 112–117.
6. Зоря О.П., Зоря С.П. Формування маркетингової стратегії розвитку виробництва екологічно безпечної продукції. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки*. 2010. Вип. 97. С. 275–281.
7. Ляшенко М.В. Екологічна парадигма локалізації виробництва продукції тваринництва. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 70–75.

8. Сагачко Ю.М. Імперативи інноваційно-інвестиційного розвитку суб'єктів ринку продукції тваринництва. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Т. 3. № 4. С. 41–46.

9. Сагачко Л.М., Кравченко Х.В. Сучасний стан інноваційного розвитку сільського господарства: проблеми впровадження інновацій та шляхи їх вирішення. *Молодий вчений*. 2018. № 11 (63). С. 1190–1192.

10. Чайка Т.О., Яснолоб І.О., Тараненко А.О., Черненко К.В. Роль екоінновацій в розвитку органічного сільського господарства. *Технічне забезпечення інноваційних технологій в агропромисловому комплексі*: матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції (Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, 1 квітня – 24 квітня 2020 р.). URL: <http://www.tsatu.edu.ua/tstt/wp-content/uploads/sites/6/chajka.pdf>.

REFERENCES:

1. Aranchii, V.I., Zoria, O.P., and Holban, T.T. (2019) Stratehichni napriamy investytsiino-innovatsiinoho rozvytku ahrarnoho vyrobnytstva na haluzevomu ta hospodarskomu rivniakh [Strategic Areas of Investment-Innovation Development of Agricultural Production at the Industry and Economic Level]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 45, pp. 33–38.

2. Bahorka, M.O. (2018) Ekolohizatsiya ahrarnykh pidpryyemstv – osnovnyy skladnyk kontseptsii staloho rozvytku [Ecologization of agricultural enterprises a basis of the concept of sustainable development]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 26-1, pp. 99–103.

3. Sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Balansy ta spozhyvannya osnovnykh produktiv kharчувannya naselennyam Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine. Balances and consumption of the main food products by the population of Ukraine]. Statystychnyy zbirnyk. Kyiv. 2020. 12 p.

4. Sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Tvarynnytsvo Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine. Animal production of Ukraine]. Statystychnyy zbirnyk. Kyiv. 2019. Pp. 14–21.

5. Zoria, O.P. (2010) Rozrobka stratehiyi rozvytku haluzi tvarynnytsva v sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstvakh [Development of a strategy for the development of the livestock industry in agricultural enterprises]. *Naukovi pratsi Poltavs'koyi derzhavnoyi ahrarnoyi akademiyi*. Vyp. 2. T. 1, pp. 112–117.

6. Zoria, O.P., Zoria, S.P. (2010) Formuvannya marketynhovoyi stratehiyi rozvytku vyrobnytstva ekolohichno bezpechnoyi produktsiyi [Formation of marketing strategy for the development of environmentally friendly products]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu sil's'koho hospodarstva: Ekonomichni nauky*. Vyp. 97, pp. 275–281.

7. Liashenko, M.V. (2018) Ekolohichna paradyhma lokalizatsiyi vyrobnytstva produktsiyi tvarynnytsva. [Environmental paradigm of localization livestock production]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, no. 11, pp. 70–75.

8. Sahachko, Y.M. (2018) Imperatyvy innovatsiynoho rozvytku sub'yektiv rynku produktsiyi tvarynnytsva [Imperatives of innovation and investment development of market participants livestock production] *Ukrayins'kyy zhurnal prykladnoyi ekonomiky*. Tom 3, no. 4, pp. 41–46.

9. Sakun, L.M., Kravchenko, K.V. (2018) Suchasnyy stan innovatsiynoho rozvytku sil's'koho hospodarstva: problemy vprovadzhennya innovatsiy ta shlyakhy yikh vyrishennya [The current state of innovative development of agriculture: problems of innovation and ways to solve them]. *Molodyy vchenyy*, no. 11 (63), pp. 1190–1192.

10. Chayka, T.O., Yasnolob, I.O., Taranenko, A.O., Chernenko, K.V. (2020) Rol eko-innovatsiy v rozvytku orhanichnoho sil's'koho hospodarstva [The role of eco-innovation in the development of organic agriculture]. *Tekhnichne zabezpechennya innovatsiynykh tekhnolohiy v ahropromyslovomu kompleksii: materialy I Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi*. Tavriys'kyi derzhavnyi ahrotekhnolohichnyy universytet imeni Dmytra Motornoho, 01.04–24.04.2020. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/tstt/wp-content/uploads/sites/6/chajka.pdf>.